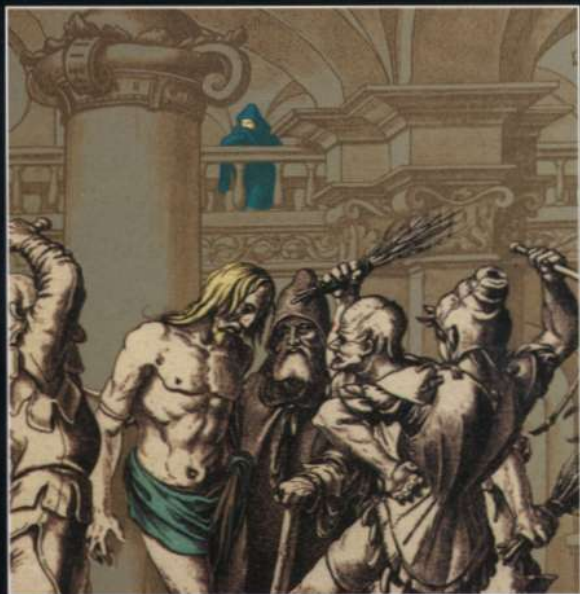

D. H. Lawrence

MUŽ,
KTERÝ ZEMŘEL

David Herbert Lawrence

MUŽ, KTERÝ
ZEMŘEL

VOLVOX GLOBATOR

Translation © Jiří Hanuš, 1999

ISBN 978-80-7511-025-1 (pdf)
ISBN 978-80-7511-024-4 (epub)

Nedaleko Jeruzaléma žil rolník a ten si pořídil mladého bojovného kohouta. Kohoutek vypadal zpočátku jako nedochůdče, ale jak se blížilo jaro, obrůstal nádherným peřím a v době, kdy z konečků fíkových větví rašilo listí, chlubil se už třpytivě oranžovým klenutým krkem.

Rolník byl chudý, žil v domku z vepřovic a celé jeho hájemství tvořil špinavý dvorek s nezdočným fíkovníkem. Rolník se dřel na révě, olivách a pšenici svého pána a do domku z vepřovic při cestě se večer chodil vyspat. Zato na mladého kohoutka byl pyšný. Na uzavřeném dvorku hrabaly tři opelichané slepice, které snášely drobná vejce, trousily těch pár pírek, co jim narostlo, a vyráběly prachu za celé hejno. V koutě pod slaměným přístřeškem postávala oslice, která někdy chodila s rolníkem do práce a někdy zůstávala doma. A taky tu byla rolníkova manželka, pomladší žena s černým obočím, ale ta se příliš nenadřela. Občas hodila slepicím trochu zrní nebo zbytky ovesné kaše a oslici nasekala srpem trochu zelené píce.

Z mladého kohoutka vyrostl nádherný kus. Nějakým vrtochem osudu se na tom špinavém dvorečku se třemi kropenatými ne-duživými slepicemi procházel parádní kohout. Naučil se natahovat krk a řízně odpovídat na kokrhání kohoutů ze sousedství za zdmi, ve světě, o němž nic nevěděl. Jeho kokrhání mělo zvláštní ohnivé zabarvení a vzdálené kokrhání ostatních kohoutů ho popouzelo k nečekaným výlevům.

„Jak si prozpěvuje,“ podotkl rolník, když vstával a natahoval si přes hlavu pracovní košili.

„Ten by stačil na dvacet slepic,“ řekla žena.

Rolník vyšel a s pýchou se zahleděl na svého kohoutka. Sebevědomý bouřlivák hýřící barvami se už důvěrně seznámil se všemi třemi oškubanými slepicemi. Ale kokrháč teď nakláněl hlavu a naslouchal výzvám vzdálených neviditelných kohoutů z nepoznaného světa. Hlasům duchů, volajícím na něho záhadně z neznáma. Odpovídal jim se zvonivým vzdorem – nikdy se nedá zastrašit.

„Určitě nám brzo uletí,“ řekla rolníkova žena.

A tak ho nalákali zrním, a i když se oháněl pařáty a křídly, zmocnili se ho, přivázali mu kolem nohy provaz a ještě mu ho omotali kolem ostruhy. Druhý konec přivázali ke kůlu, který podíral slaměný přístřešek pro oslici.

Když ho pustili, mladý kohout se tanečním krokem znechuceně vydal pryč od lidí, dorazil na konec provazu, ten se napnul, podtrhl mu nohu a kohoutek upadl. Chvíli sebou ke zděšení oškubaných slepic zběsile zmítal v prachu na zakarašené hlíně, pak se zvedl, málem znovu přepadl, zůstal stát a přemýšlel. Rolník a rolníkova žena se smáli, až se za břicha popadali, a kohout je slyšel. A pochopil chmurnou, zlověstnou pravdu – přivázali ho za nohu.

Už si nevykračoval, nečepýřil se a neprobíral si peří. Zachmuřeně přecházel v prostoru, který mu vymezoval provaz. Pořád ještě vyzobával nejlepší kousky. Pořád ještě občas schovával úplně nejlepší porci pro svou momentální oblíbenkyni mezi slepicemi. Pořád ještě divoce houpavě obskakoval každou příslušnici harému, jež nonšalantně příkráčela na dosah a nepostřehnutelně

ho vábila. A za rozbřesku pořád ještě vzdorovitě odpovídal na kokrhání přicházející z neznáma za zdí.

Teď však zobal zrní hltavě a vztekle a na opelichané slepice skákal sice vítězně, ale zároveň sklesle. A především už jeho hlas nezvonil ryzím zlatem. Přivázali ho za nohu a on to věděl. Ten provaz svazoval tělo, ducha i duši.

Uvnitř však kypěl život nezlomnou zlobou. Nepovolí on, ale provaz. A tak jednou ráno, těsně před rozbřeskem, ho probudil z dřímoty náhlý přívál sil, kohoutek mávl křídly, vyskočil a provaz přetrhl. Vydal ze sebe divoký, podivný skřek, jediným skokem se vznesl na zeď a tam hlasitě a z plna hrdla zakokřhal. Tak hlasitě, že probudil svého pána.

Týž den, v touž hodinu před rozbřeskem toho samého rána se jeden muž probudil z dlouhého spánku, jímž byl spoután. Probudil se zpřelámaný a prochladlý ve výklenku vytesaném do skály. Během spánku bylo jeho tělo plné ran a cítil je i teď. Nechal oči zavřené. Přesto věděl, že bdí, je zpřelámaný, prochladlý, otupělý, spoutaný a samá rána. Tvář měl přikrytou studenou látkou, nohy měl svázané obvazy. Jen ruce zůstaly volné.

Věděl, že by se dokázal pohnout, kdyby chtěl. Ale necítil žádnou touhu. Kdo by se chtěl vracet z říše mrtvých? V pouhé předtuše pohybu se hluboko uvnitř ozvala silná, neovladatelná nevolnost. Přičilo se mu už samotné podivné a nevypočitatelné dění v jeho nitru – návrat k vědomí. Nepřál si to. Chtěl zůstat mimo, tam, kde i vzpomínka ztuhne na kámen.

Avšak teď se k němu cosi vrátilo jako nedoručený dopis a zaplavilo navracející se, ležící tělo nevolností. Přesto se jeho ruce náhle pohnuly. Zvedaly se, prochladlé, těžké a rozbolavělé. I tak

se zvedly, stáhly roušku z tváře a škubly obvazy na ramenou. Pak opět klesly, studené, těžké, otupělé a zmalátnělé tolika náhlými pohyby. Nezůstala v nich ani jiskřička touhy se ještě hýbat.

Měl teď odkrytou tvář a volná ramena. Znovu se propadl do nevědomí a ležel bezvládně, odevzdal se chladné nicotě mrtvolného stavu. Bylo to tak lákavé. A skoro toho dosáhl – téměř se ocitl mimo, v naprostém chladném nebytí.

Ale když se mu už téměř podařilo odejít, ruce, hnané bolestí v zápěstích, se náhle zvedly a trhly obvazy na kolenou a nohy se pohnuly, přestože hrud' zůstávala chladná a mrtvá.

A nakonec se otevřely oči. Do tmy. Do stejné tmy! Ale možná tu přece jen zůstávala bledavá skulinka rušivého světla a snažila se vypáčit dveře čiré tmy. Nedokázal zvednout hlavu. Oči se zavřely. A znovu všechno skončilo.

Pak se prudce vztyčil a velký svět se s ním zatočil. Obvazy spadly. Ze všech stran se na něho tlačila skalní stěna a stísněný prostor v něm probouzel nepoznanou úzkost. Skulinami pronikalo světlo. Znechucení se přeměnilo ve vlnu síly, naklonil se v té úzké kamenné studni a zapřel se vyzáblyma rukama o skálu při štěrbinkách.

Odkudsi z hlubokého znechucení přicházela síla. Ozval se rachot, zalil ho jas a mrtvý muž klečel v doupěti a hleděl vstříc živočišnému vpádu světla. Nezačalo ještě ani svítat. Cítil na sobě neznámý, pronikavý a ostrý dech rozbřesku. Oznamoval plné probuzení.

S obezřetností mučených a raněných se pomalu, pomalounku vysoukal ze skalní cely. Obvazy a plátno napuštěné voňavými mastmi se z něho svezly. Schoulil se na zem při skalní stěně

a snažil se vrátit do stavu zapomnění. Viděl však, jak se jeho chodidla s nevýslovnou bolestí dotýkají země, země, již se už nikdy neměla dotknout, a viděl své vyzáblé nohy, které zemřely, a bolest nepoznaná, bolest jako ztělesněná deziluze, ho naplnila do té míry, že vstal a roztrženou dlaní se opřel o okraj hrobky.

Vrátil se! Po tom všem se znovu vrátil! Spatřil u svých mrtvých nohou plátěné obvazy, sklonil se, zvedl je, složil a ukryl zpátky do díry ve skále, odkud se vynořil. Pak uchopil vůněmi napuštěný rubáš, omotal ho kolem sebe jako plášť a zamířil do matného chladného úsvitu.

Byl sám. Ale protože zemřel, dosáhl až tam, kde není samoty.

Malátný nevolností z nevýslovné deziluze našlapoval opatrně bolavými chodidly po kamenitém svahu a sestupoval dolů kolem vojáků zabalených do vlněných plášťů a spících pod vavřínovým houštím. Muž zahalený do bílého lněného rubáše chvíli tiše postál na bosých zjizvených nohou a hleděl na nehybná, jakoby bezvládná těla připomínající hromádky. Byli mu odporní, nechutná změť údů, ale přesto s nimi cítil jakousi účast. Raději se vydal k cestě, aby se neprobudili.

Neměl kam jít, ale město rozložené na kopcích nechal za zády. Pomalu kráčel po cestě pryč od města, kolem olivovníků, pod nimiž se v hustém zeleném podrostu skláněly sasanky, v jitrním chladu ještě zavřené. Svět, stejný jako vždy, svět přírody, kypící zelení. Z keřů při vodní strouze se podmanivě, roztoužené a přemlouvavě ozýval slavičí tlukot. Ve světě, v přírodním světě rán a večerů, nikdy neumírajícím, z něhož on zemřel.

Kráčel dál po rozbitých chodidlech, ne z tohoto, ani z onoho světa. Nebyl ani zde, ani tam, neviděl, a přece vidoucí putoval

mátožně dál, pryč od města a jeho oltářů a sám sebe se ptal, kam že to vlastně jde. Poháněla jej však jakási kalná, hluboká nevolnost z deziluze a odhodlání, jež si ani neuvědomoval.

Jako v polosnu procházel pod zdí olivového sadu poskládanou z holých kamenů, když ho probral kohout, který poblíž řezavě a divoce zakokrhál, až se muž zachvěl, jako by jím projel elektrický výboj. Na větvi nad cestou uviděl černooranžového kohouta a po svahu mezi olivami sbíhal rolník v krátké šedé vlněné tunice. Černooranžový kokrháč s červeným hřebínkem se snesl ze zelených větví na cestu a ocasní péra se mu třpytila v ranním slunci.

„Chyť ho, pane!“ volal rolník. „Uletěl mi!“

Oslovenému se kmitl v tváři lehký úsměv a muž před poskakujícím ptákem roztáhl velká bílá křídla rubáše. Kohout zaskřehotal, načepýřil se a uskočil dozadu, rolník se po něm vrhl, chvíli poletovalo peří a pleskala křídla a pak už kohout vězel rolníkovi pod paží, křídla měl přitisknutá k tělu, divoce natahoval krk a zpoza bílých penízků vyvaloval kulaté oči.

„Uletěl mi, rošťák jeden!“ řekl rolník, levou rukou chlácholil kohouta a celý zpocený pohlédl vzhůru do tváře muži zahalenému v bílém plátně.

Ztuhl a jako zkamenělý zíral do smrtelně bledé tváře muže, který zemřel. Ta smrtelně bledá tvář, tak nehybná, pokrytá černým vousem, který jako by na ní rostl i ve smrti. A ty široce rozevřené, černé zádumčivé oči, které zemřely! a ty omyté jizvy na voskovém čele! Rolník nepatřil k nejbystřejším a čelist mu klesla jako dítěti, když se setká s něčím nepochopitelným.

„Neboj se,“ řekl muž v rubáši. „Nejsem mrtvý. Sňali mě příliš

brzy. Takže jsem vstal z mrtvých. Ale jestli mě objeví, zopakují to celé znovu...“

V hlase mu zazněla dávná únava. Lidstvo! Zvlášť ta jeho část obdařená mocí! Dokáže jen jedno jediné. Pohlédl černýma lhostejnýma očima do těkajících, uhýbavých očí rolníka. Tomu podklesla kolena a pod tím pohledem, v němž se spojovala záhrobní lhostejnost s podivným chladným odhodláním, nevěděl co počít. Dokázal říct jen to, co se bál vyslovit:

„Ukryješ se v mém domě, pane?“

„Odpočinu si tam. Ale jestli to někomu řekneš, víš, co se stane. Budeš muset před soudce.“

„Já? Nepovím nikomu ani slovo. Pojdme rychle!“

Rolník se spěšně rozhlédl a nakvašeně přemítal, jak jen se do téhle šlamastiky dostal. Muž s rozbolavělými zjizvenými chodidly vystoupal do olivového sadu a následoval zachmuřeného spěchajícího rolníka zelenou pšenicí mezi olivovníky. Pod nohama, které zemřely, cítil chladivé hedvábí mladého obilí a zřetelně si uvědomoval, že ty zelené lístky žijí odlišným a drsným životem. Při krajích skal viděl, jak se k zemi sklání hedvábná poupata šarlatových sasenek pokrytá stříbřitými chloupky. Také ona žila v jiném světě. Ve svém vlastním světě byl sám, naprosto a úplně sám. Tyhle věci existovaly ve světě, který nikdy nezemřel. Ale on sám zemřel, či spíš byl z něho zabitím vypuzen, a zůstala jen obrovská prázdnota nevolnosti a naprosté deziluze.

Došli k domku z vepřovic a rolník odevzdaně čekal, až ten druhý dojde.

„Rychle!“ řekl. „Vejdi! Nikdo nás neviděl.“

Muž v bílém plátně vešel do hliněné místnosti a přinesl s sebou

vůni podivných mastí. Rolník zavřel dveře a prošel chodbičkou na dvorek, kde mezi vysokými zdmi, v bezpečí před zloději, postávala oslice. Plný obav uvázal kohouta. Muž s voskovou tváří usedl na rohož blízko ohniště. Byl vyčerpaný a napůl v bezvědomí. Přesto slyšel, jak rolník venku něco šeptá ženě, která sledovala jejich příchod ze střechy.

Zakrátko oba vešli a žena si zakryla tvář. Nalila vodu a na dřevěný talíř položila chléb a sušené fíky.

„Jez, pane!“ řekl rolník. „Jez! Nikdo nás neviděl.“

Cizinec však netoužil po jídle. Přesto namočil kousek chleba a snědl ho, když už život musí být. Avšak touha v něm zemřela, necítil hlad ani žízeň. Vstal z mrtvých zbaven touhy, dokonce i touhy žít, vrátil se prázdný až na naprosto ochromující deziluzi, která se jako nevolnost roztahovala tam, kde byl dřív život. Ale snad ještě hlouběji než deziluze dřímalo odhodlání prosté touhy, odhodlání hlubší než vědomí.

Rolník a jeho žena postávali u dveří a přihlíželi. S hrůzou sledovali nezhojené rány na cizincových vyhublých, voskových rukou a nohou a hluboké škrábance na dosud mrtvém čele. Vyděšeně vdechovali pach těžkých vůní, který přicházel od něho, z jeho těla. A hleděli na jemné, sněhobílé drahé plátno. Možná je to opravdu mrtvý král z končin plných hrůzy. A zůstává studený a vzdálený v kraji smrti a z jeho průsvitného těla stoupá vůně parfémů jako z nějakého podivného květu.

S obtížemi polkl pár soust navlhčeného chleba a zvedl k nim oči. Viděl, jaký žijí omezený chudičkový život prostý nádhery a odvahy. Nemohli však ani být ničím víc než jen pomalými, nezbytnými

součástkami světa přírody. Chyběla jim ušlechtilost, ale strach v nich probudil soucit.

I cizinec s nimi cítil, protože věděl, že na vlídnost odpovědí těžkopádnou vlídností.

„Nebojte se,“ řekl k nim vlídně. „Nechte mě pobýt chvíli s vámi. Nezůstanu dlouho. A pak odejdu navždycky. Nebojte se. Skrze mě k vám žádné zlo nepřijde.“

Uvěřili mu okamžitě, ale strach je neopouštěl. A řekli:

„Zůstaň, pane, dokud jen budeš chtít. Odpočiň si! Odpočívej v klidu!“

Ale báli se.

Tak je nechal a rolník odešel s oslicí na pole. Slunce už zářilo a v temném domku se zavřenými dveřmi si muž opět připadal jako v hrobce. Řekl tedy ženě: „Rád bych si lehl venku.“

A ona pro něj zametla dvorek, položila mu rohož ke zdi, kam svítilo ranní slunce, a muž tam ulehl. Viděl odtud první zelené lístky vyrážející jako plamínky z konečků větví uvězněného fíkovníku – tryskaly z holých větví vzhůru k jarní obloze. Ale muž, který zemřel, se nedokázal dlouho dívat. Ležel jen zcela nehybně na slunci, jež dosud příliš nepálilo, a nepočítával žádnou touhu, dokonce neměl chuť se ani pohnout. Slunce mu hrálo vyzáblé nohy, černé navoněné vlasy mu zakrývaly vyhublé důlky na krku a tenké, bezbarvé paže spočívaly zcela nehnutě na rohoži. Kolem kvokaly a hrabaly slepice a uprchlý kohout, chycený a opět přivázaný za nohu, se zahanbeně krčil v koutku.

Rolníkova žena měla strach. Nakoukla na dvorek, a když viděla, že se muž vůbec nehýbe, polekala se, že má na dvoře mrtvého.